

יג. אכילה ושהייה בסוכה - קודש וחול

התנאים נחלקו בשאלה כמה ארוחות נדרש לאכול בסוכה על מנת לקיים את מצוות ישיבה בסוכה. במחלוקת זו משוקפות שתי תפיסת עולם מורכבות ומפתיעות בנוגע למשמעות הסוכה והחג. בתחילת הפרק נעקוב אחרי שיטת רבי אליעזר הגדול בנושא, ולאור דבריו נבחן את משמעות מצוות סוכה ואת גישת חכמים החולקים עליו.

בין סעודות מסודרות למאולתרות

רבי אליעזר אומר, ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה. וחכמים אומרים, אין לדבר קצבה, חוץ מלילי יום טוב ראשון של חג בלבד.

ועוד אמר רבי אליעזר, מי שלא אכל לילי יום טוב הראשון, ישלים בלילי יום טוב האחרון. וחכמים אומרים, אין לדבר תשלומין, על זה נאמר: "מעות לא יוכל לתקן, וחסרון לא יוכל להמנות". (משנה סוכה ב, ו)

לדעת רבי אליעזר הגדול יש חובה לאכול שתי סעודות בסוכה בכל יום במהלך החג. סך הכל במהלך החג מחויב כל יהודי לאכול ארבע עשרה סעודות בסוכה. במידה ואדם החמיץ סעודה, אז הוא צריך להשלים אותה לפני סיום המועד. מנגד, חכמים סוברים שיש חובה לאכול בסוכה רק ביום טוב הראשון, ולאחר מכן האדם יאכל לפי רצונו.

הגמרא מסבירה את סברות התנאים:

מאי טעמא דרבי אליעזר? תשבו כעין תדורו, מה דירה - אחת ביום ואחת בלילה, אף סוכה - אחת ביום ואחת בלילה. ורבנן: כדירה, מה דירה - אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, אף סוכה נמי - אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל. - אי הכי, אפילו לילי יום טוב ראשון נמי! אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: נאמר כאן חמשה עשר ונאמר חמשה עשר בחג המצות, מה להלן - לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות, אף כאן - לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות. והתם מנלן? אמר קרא "בערב תאכלו מצת" - הכתוב קבעו חובה. (כז, א)

במבט ראשון נראה שהתנאים מסכימים בנקודת ההנחה - הסוכה משמשת כבית. המחלוקת נוגעת לדרך הדמיון: האם אדם יאכל את מספר הארוחות לפי הרצון שלו באותו יום כמו בבית (חכמים), או שהאדם יאכל שתי ארוחות מסודרות כפי שנהוג לאכול בכנסים ובבתי מלכים (רבי אליעזר). אם כן, מה נקודת המחלוקת?

על סעודות ועצלנים

רבי אליעזר סובר שיש חיוב לאכול בכל יום פעמיים בסוכה. הגדרת סוכה כדירה היא אובייקטיבית, ואין לאדם אפשרות להחליט כמה סעודות הוא מעוניין לאכול. בהמשך סוגיית הגמרא מובאים מספר פרטים נוספים המאירים את שיטת רבי אליעזר. הגמרא מספרת שאפוטרופוס של אגריפס שאל את רבי אליעזר כמה ארוחות הוא חייב לאכול. השאלה נובעת מכך שהרגלי המלך שונים משאר העם, ולכן מבחינתו לא סועדים שתי ארוחות ביום. רבי אליעזר עונה שקיימת חובה לאכול לפחות שתי סעודות, הואיל והן לכבודו של ה'. בבסיס שיטת רבי אליעזר עומדת התפיסה שהסוכה היא לפני ה'.

בהמשך הסוגיה הגמרא ממשיכה לדון בשיטתו ומוזכרים מספר דינים נוספים בשמו:

1. רבי אליעזר סובר שצריך לשהות כל החג באותה סוכה ואסור להחליף סוכה במהלך החג.
  2. לדעת רבי אליעזר אדם אינו יוצא ידי חובה בסוכתו של חברו.
  3. אסור לבנות סוכה בחול המועד, אלא יש לדאוג שהסוכה תהיה בנויה לפני החג.
- עקרונות אלו באים לידי ביטוי בשאלות מעשיות:

ועוד שאלו: כגון אני שיש לי שתי נשים, אחת בטבריא ואחת בציפורי, ויש לי שתי סוכות, אחת בטבריא ואחת בציפורי, מהו שאצא מסוכה לסוכה ואפטר? אמר לו, לא. שאני אומר כל היוצא מסוכה לסוכה בטל מצותה של ראשונה... ת"ר: מעשה בר' אלעאי שהלך להקביל פני ר' אליעזר רבו בלוד ברגל. אמר לו: אלעאי אינך משובתי הרגל? שהיה ר' אליעזר אומר: משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל דכתיב: "ושמחת אתה וביתך".

(כז, א-כז, ב)

נראה ששיטת רבי אליעזר מתבהרת לאור דברי התלמוד הירושלמי:

מה טעמא דרבי ליעזר? נאמר כאן 'תשבו', ונאמר להלן 'ופתח אוהל מועד ישבו יומם ולילה'. מה ישיבה שנאמר להלן עשה בה את הלילות כימים, אף ישיבה שנאמר כאן נעשה בה את הלילות כימים.

(ב, ז)

רבי אליעזר לומד מהפסוק בספר ויקרא (ח, לה) העוסק בימי המילואים. הלימוד אינו נוגע לפסוק זה בלבד, אלא קשור למשמעות הפרק כולו. הפרשה מדברת על עבודת ההכנה לקראת תחילת העבודה במקדש, ובכלל זה תיאור הקורבנות שהכהנים הקריבו בימי המילואים. ימים אלו היו הכנה לחנוכת המקדש ולעבודת הכהנים הקבועה בבית המקדש. בסוף הפרשה נאמר:

וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי מְלֵאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יְדְכֶם: כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וּשְׁמֵרְתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת ה' וְלֹא תָמוּתוּ כִּי כֵן צִוִּיתִי: (לג-לה)

התורה מתארת שבמשך שבעת ימים אסור לכוהנים לצאת מאהל מועד. תפקידם בימים אלו הוא לשמור את משמרת ה', ביום ובלילה.

נראה שלימוד זה מתבסס גם על ההסבר המובא בתלמוד הבבלי. רבי אליעזר מבין שיש חיוב לדור בסוכה באופן תמידי, יום ולילה. לאור הלימוד מימי המילואים נראה שרבי אליעזר סובר שאנו שומרים את משמרת ה' בסוכה, שהיא כעין טריטוריה של הקב"ה. עקרון זה עלה בסיפור שהובא בתלמוד הבבלי על רבי אליעזר ואגריפס:

שאל אפטרופוס של אגריפס המלך את רבי אליעזר: כגון אני שאיני רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום, מהו שאוכל סעודה אחת ואפטר? אמר לו בכל יום ויום אתה ממשיך כמה פרפראות לכבוד עצמך, ועכשיו אי אתה ממשיך פרפרת אחת לכבוד קונך. (כז, א)

אגריפס נהג לאכול בכל יום רק סעודה אחת, אך רבי אליעזר מחייבו לאכול שתי סעודות לכבוד הקב"ה. על פי שיטת רבי אליעזר, חיוב האכילה הוא מפני שאנו נמצאים לפני ה' והאכילה היא לכבודו.

לפי עקרון זה יש להסביר את שאר הדינים המיוחדים לרבי אליעזר. התורה מצווה על האדם ליצור טריטוריה מקודשת אצלו בבית. לאדם אסור להסתובב ברגל אלא עליו לשבת בביתו בימי חג, הואיל והוא שומר את משמרת ה'. בעקבות כך הוא משבח את העצלנים שאין יוצאים מבתיהם ברגל, אלא נשארים לשבת תחת כנפי השכינה בסוכתם (כז, ב; תוספתא ב, א).

לשיטתו, חג סוכות הוא המשך ליום הכיפורים. בפסוק נאמר שהכהנים נשארים שבעה ימים במשכן ומטרת השהיה היא: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צְוָה יְהוָה לְעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" (ת, לד). לאחר שה' כיפר לנו ביום הכיפורים אנו מחויבים להקדיש שבעה ימים שלמים על מנת לשמור את משמרת ה'. התהליך של יום הכיפורים וחג הסוכות הוא בסדר הפוך ביחס לימי המילואים ויום השמיני: בחנוכה המשכן קודם הכהנים שהו שבעה ימים במקדש לפני היום השמיני, וכעת לדורות קודם מציינים את יום הכיפורים בעמידה לפני ה' ולאחר מכן שומרים את משמרת ה' במשך שבעה ימים!

אנו מוצאים דרשה מקבילה לדרשת הירושלמי בדברי בספרא:

תשבו, ואין תשבו אלא כעין תדורו, מיכן אמרו אוכל בסוכה, שותה בסוכה, ומטייל בסוכה, ומעלה כליו בסוכה, ימים, אין לי ימים, לילות מנין הריני דן נאמר כאן שבעה ונאמר שבעה באהל מועד, מה שבעה האמור באהל מועד עשה בהם לילות כימים, אף שבעה האמורים כאן נעשה בהם הלילות כימים... תלמוד לומר תשבו שבעת ימים תשבו שבעת ימים לגזירה שוה, מה תשבו שבעת ימים שנאמר באהל מועד עשה

1. לגבי הקשר בין היום השמיני ויום הכיפורים ראו לעיל בפרק ט'.

בהם את הלילות כימים, אף תשבו שבעת ימים אמורים כאן נעשה בהם את הלילות כימים. (אמור יב, יז, ה)

הספרא מקשר בין העקרונות שראינו בתלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי, בין הלימוד של שבעת ימי המילואים ובין העקרון ההלכתי של תשבו כעין תדורו².

הסוכה כמקדש

מקורות רבים עומדים על הזיקה העמוקה שבין סוכה ומקדש, ובשורות הבאות נזכיר מספר דוגמאות מייצגות לקשר זה³. הגמרא לומדת את גובה הסוכה מגובה הארון והכפורת:

ושאינה גבוהה עשרה טפחים. מנלן? ... ארון תשעה וכפורת טפח - הרי כאן עשרה, וכתוב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת ותניא, רבי יוסי אומר: מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלו משה ואליהו למרום, שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם... וממאי דחללה עשרה בר מסככה? אימא בהדי סככה! - אלא מבית עולמים גמר, דכתיב: "והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו"...

(סוכה ד, ב)⁴

הגמרא לומדת שעצי הסוכה אסורים כל שבעת הימים הואיל והם הוקדשו לה':

דאמר רב ששת משום רבי עקיבא: מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה - תלמוד לומר חג הסוכות שבעת ימים לה'. ותניא, רבי יהודה בן בתירה אומר: כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה', מה חג לה' - אף סוכה לה'.

(סוכה ט, א)

כעין עקרון זה אנו מוצאים בבקשתו של דוד המלך לשבת בבית ה' ולבקר בהיכלו, דבר המתואר על ידי כך שהקב"ה יצפנני בסוכה:

2. הסבר זה בשיטת רבי אליעזר מזכיר את המחלוקת האם הסוכה היא כנגד ישיבה בסוכות ממש או כנגד ענני הכבוד. לכאורה דברינו רומזים לגישה הרואה בסוכה ישיבה בצד ענני הכבוד, בצל ה'. נראה שהסבר זה גם עולה יפה להסבר שכנגד סוכות ממש וחז"ל רמזו להשראת השכינה במדבר על מחנה בני ישראל. נעיר כי במרבית המקורות גישה זו מובאת בשם רבי עקיבא, ראו מכילתא דר' ישמעאל מסכתא דפסחא פרשה יד; מכילתא דרשב"י יב, לז; ספרא אמור יב, יז. בגמרא בסוכה יא, א שיטה זו מובאת בשם רבי אליעזר. וראו גם את דברי הרמב"ן על התורה ויקרא כג, מג.

3. נושא זה הובא בהרחבה בכתביו של הרב יעקב נגן, ראו: 'מצוות סוכה בהלכה של חז"ל: בין בית למקדש', דעת 42 עמודים 137-164; בספריו 'נשמת המשנה' ו'מים, בריאה והתגלות- חג סוכות במחשבת ההלכה'; 'חג הסוכות במחשבת חז"ל, ניתוח של מוטיבים בהלכות חג הסוכות בספרות התלמודית', עבודה לשם קבלת התואר דוקטור, אוניברסיטה העברית. ראו גם במאמרו של הרב יונתן פיינטוך- 'בין יום הכיפורים לסוכות- בין פנים לחוץ', בתוך קובץ מאמרים 'ובחג הסוכות', הוצאת תבונות, בעיקר בעמודים 100-102.

4. לימוד מקביל מופיע בירושלמי סוכה א, ו.

אחת שְׁאֵלַתִי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִי בְּבֵית ה' פֶּל יָמֵי חַיֵּי לַחַזוֹת בְּנֶעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ: כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֻכַּת בְּיּוֹם רָעָה יִסְתַּרְנִי בְּסֻתָּר אֲהִלּוּ בְּצִוּר יְרוּמָמְנִי:
(תהלים כז, ד-ה)

ישיבה בסוכה מהווה ישיבה באוהלו של ה' וההסתתרות בצילו.

שיטת חכמים

ראינו בדברי המשנה שחכמים חולקים על רבי אליעזר וסוברים שאין מספר מסוים של סעודות שחייבים לאכול. הישיבה בסוכה אינה מחייבת שהות קבועה בתוכה, אלא בדומה לדירתו של האדם שהוא נמצא בה לפי רצונו. החיוב לשיטת חכמים הוא באכילת כזית ביום הראשון בדומה לפסח, כאשר בשאר הימים האכילה רשות⁵.

מה נקודת המחלוקת בין חכמים ורבי אליעזר? נראה שחכמים לא חולקים על ההשוואה בין סוכה ומקדש, ולא על העקרון של 'תשבו כעין תדורו'. נראה שחכמים רואים את הסוכה כמקום בו הקב"ה כביכול בא ומתארח בביתו של האדם. לא מדובר על כעין מקדש שהאדם מגיע לבית ה', אלא במקדש מעט⁶. במשך שבעה ימים יש הזדמנות להזמין את הקב"ה לשבת קרוב אלינו בביתו של האדם, כחלק מחייו השוטפים של היהודי.

הסוכה אינה מסמלת 'אקס-טריטוריה', אלא את הכנסת הקב"ה לתוך עולמו של האדם. לאחר יום הכיפורים שבו עצרנו את חיינו ודמינו למלאכים, אנו מכניסים את הקדושה לתוך החיים פנימה. אנו יוצאים לשנת המעשה, ומסמלים בסוכות את החג של החיים היהודים אשר משלבים את הקודש והחול⁷. לשיטת חכמים הדרך לשבת בבית ה' כל ימי חיינו, היא על ידי הכנסתו לתוך הבית שלנו ולשלב בחיינו היום-יומיים⁸.

---

5. בעקבות כך אנו מוצאים דמיון בין סוכות ופסח בהלכות נוספות. מקור הדברים בתלמוד הירושלמי: "חברייא בעיי אומריהם מה להלן עד שיכנסו למצה בתאווה. וכא עד שיכנסו לסוכה בתאווה. רבי זעירה בעי אי מה להלן עד שיאכל כזית מצה. וכא עד שיאכל כזית דגן בסוכה" (ב, ז). הרמ"א (תרלט, ג) מביא השלכות אלו להלכה בשם המהרי"ל וכן את חובת אכילה בסוכה לפני חצות לילה. לגבי כניסה לסוכה כשהוא תאב, ראו בפירוש עלי תמר על הירושלמי ד"ה 'חברייא בעי'.

6. בדרך זו הסביר הרב סולובייצ'יק את ההבדל בין קדושת מקדש וקדושת בית הכנסת, ראו 'שיעורים לזכר אבא מרי' חלק א עמוד פ.

7. ייתכן ויש בכך כעין המחלוקת בין שמאי והלל, אשר שמאי הבחין בין הקודש והחול והניח מנה יפה לשבת והלל אשר סבר כי 'ברוך ה' יום יום'. נזכיר כי רבי אליעזר שמותי הוא, והולך בדרכם של בית שמאי. ראו בעניין המחלוקת בין הבתים להלן בפרק כד.

8. יתכן כי חגי תשרי, ראש השנה ויום הכיפורים, הם הכנה של חזרה בתשובה והיטהרות לקראת 'השיאי' של חודש תשרי – חג הסוכות. בסוכות אנו חוסים בצילו של הקב"ה, גרים בביתו ומגיעים לקשר האינטימי ביותר בינינו לבנינו, מתוך מטרה שכל ימות השנה נהיה קשורים אליו. המזמור לדוד ה' אורי (תהילים כז) נאמר עד סוף חג הסוכות ומסמל את היעד של 'כי יצפנני בסוכה'.

עקרון זה נכון גם לגבי מצוות נוספות בחג הסוכות. מצוות ניסוך המים נעשית ביחד עם הקרבת קרבן התמיד. הצמדה זו באה להדגיש את מרכזיות המים בהשראת השכינה בארץ ישראל. המים מבטאים את השגחת הקב"ה בארץ ישראל. קרבן התמיד מבטא את נוכחות השכינה במקדש, וניסוך המים מקשר זאת לנוכחות השכינה בארץ. אנו מדגישים בכך כי הקב"ה הוא מקור המים, הברכה והשפע בעולם ובמקדש.

מצוות חג הסוכות, ובכלל זה ארבעת המינים, הושענות וניסוך המים, מבטאים את גילוי השכינה במקדש וגם בכל המדינה בבחינת: "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֹּר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלַיָּהּ וַיְבָרְקֶתָּהּ" (שמות כ, כ). בדרך זו מסביר מו"ר הרב ברוך גיגי:

במקביל להשראת השכינה המיוחדת במקדש, יחד עם צמצום כבודו של הקב"ה למקום אחד מסויים, קיימת בחינה של השראת שכינה שאינה מצטמצמת למקדש בלבד אלא פורצת את כל הגבולות ומצויה בכל מקום... הבלטת ההיבט הזה של השראת השכינה בעולם, שאינה עוברת דווקא דרך בית המקדש, היא אופיינית לחודש תשרי... חג הסוכות הוא חג המבוסס על סוכות מעשי ידי אדם, והוא אף ביטוי לשמחת עובד האדמה על יגיע כפיו...⁹

השתקפות תפיסת הסוכה כמקדש

במספר נושאים, הלכתיים ופרשניים, אנו מוצאים הדים לגישה הרואה את הסוכה כמקדש. השולחן ערוך (תרלז, א) כותב שמי שלא בנה סוכה לפני החג יכול לבנות אותה בחול המועד, ובמקרה הצורך לצאת מסוכה לסוכה ולהתארח בחג. כפי שראינו זו היא שיטת חכמים שנפסקה להלכה כנגד שיטת רבי אליעזר. המגן אברהם תמה על פסק המהרי"ל בנושא:

צריך עיון על מה שנדחק מהרי"ל ומביאו בשל"ה היאך יוצא אדם מסוכה לסוכה ע"ש, דהא קייל"ן כחכמים שמוותר לצאת מסוכה לסוכה: (ס"ק א)

המהרי"ל כותב שהוא לא מבין איך אדם יוצא מסוכה לסוכה בחג. המהרי"ל הסביר שניתן להתארח בחג היות והאדם יכול לאכול כזית בסוכה שלו, אז יכול לצאת להתארח בסוכה אחרת. דברי המהרי"ל לא נפסקו להלכה אך נראה שלגישתו גם לשיטת חכמים שמוותר לצאת מסוכה לסוכה, עדיין כל אדם חייב לבנות לעצמו סוכה לחג. האדם צריך להעביר את כתובתו מהבית לסוכה. יתכן ובדבריו נמצא הד לגישת רבי אליעזר המחייב לבנות סוכה, וזאת משמעות העקרון 'תשבו כעין תדורו'¹⁰.

9. הרב ברוך גיגי- 'באר מרים, סוכות', עמודים 222-229 (הציטוט לקוח מעמוד 227); 'ובחג נידונים על המים', בתוך קובץ מאמרים 'ובחג הסוכות', הוצאת תבונות, עמודים 73-91. בנושא זה ראו גם להלן בפרק טו.

10. על נושא שימור דעות בהלכה ואזכור גישות שלא נפסקו בדורות מאוחרים יותר, ראו בספרי 'מיסיני ועד ימינו' פרק 3.7.

הרחבה הלכתית לעקרון זה עולה בגישת חסידות חב"ד, אך ההשלכה המעשית הפוכה מהנחייתו של רבי אליעזר. ידוע כי חסידי חב"ד אינם ישנים בסוכה, למרות פשט ההלכה מהגמרא ועד פוסקי ימינו. מדוע? ודאי שהנהגה זו לא נובעת מקושי פיסי או צער גשמי:

אין בכך בכדי להסביר זאת, מכיון שאצל כבוד קדושת מו"ח אדמו"ר טירחא גשמית שכזו לא היתה תופסת מקום... מובן איפוא שמה שלא היה מהדר לישון בסוכה לא היה משום טירחא וצער גשמי.

ידוע פתגמו של כבוד קדושת האדמו"ר האמצעי בנוגע לשינה בסוכה - "כיצד אפשר לישון במקיפים דבינה". הכוונה: כסוכה מאיר אור אלוקי גדול מאד, שהוא נעלה מכדי שיוכל לרדת ולהתלבש באדם, אלא האור מסובב את האדם בבחינת מקיף, אלא גם את שולחנו באופן שכל ענייניו צריכים להיעשות בתוך המקיף של הסוכה- תשבו כעין תדורו. ומכיון ששם מאיר אור אלוקי נעלה שכזה, איך אפשר בכלל לישון שם! ('שערי הלכה ומנהג', אורח חיים ב, רסח)

מכיוון שהסוכה היא כמקדש, ושורה שם צילא דמהימנותא, אז יש בעיה מעשית איך ניתן לישון במקום כזה? אדם שינסה לישון בסוכה, לא יצלח, והרי הוא כמצטער שאינו יכול לישון שם. ומי שלא חש זאת ויצליח להירדם, הרי הוא מצטער שאינו חש את השכינה. אותו טעם שהוביל את רבי אליעזר להנחות שלא לצאת מהסוכה ולטייל ולישון בה, מנחה את חסידי חב"ד לישון בבית.

דוגמה שלישית לראיית הסוכה כמקום השראת שכינה ניתן לראות בשאלה האקטואלית הנוגעת לטיול שטח בחג סוכות. אנשים רבים מעוניינים לצאת לטיולים בחג הסוכות אך כתוצאה מכך הם יימנעו מאכילה בסוכה ואף יפטרו ממנה מדין הולכי דרכים. קיים דיון בפוסקים בנוגע לשאלה האם במצב זה יש ביטול מצוות עשה או פטור מצד דיני סוכה. בנוסף הפוסקים, עוסקים בשאלה העקרונית האם ראוי להיכנס למצב בו יהיה פטור הלכתי ממצוות סוכה.

הרב רא"ם הכהן (בדי הארון או"ח סימן כב) עסק בשאלה זו מתוך מכלול ההיבטים ההלכתיים וההגותיים, ובדבריו הזכיר את דברי ספר 'יסוד ושורש העבודה':

מחוייב אדם להזהר שלא יצא כל שבעת ימי החג מהסוכה לביתו כלל וכלל אם לא לדבר הכרחי מאוד... (יא, יב)

הרב רא"ם מדגיש שגישתו לא נפסקה להלכה והיא אינה מקובלת ופוסקים רבים כתבו שלא כמותה. דברי ספר 'יסוד ושורש העבודה' מזכירים את שיטת רבי אליעזר ומהווים גישה שקיימת ברקע שלא מיושמת למעשה ככתבה. הרב רא"ם מסכם את דבריו:

לענ"ד אכן יש לדחות את דברי 'יסוד ושורש העבודה', אך מאידך יש להבין לעומק את הגדר המיוחד הקיים במצוות סוכה של "תשבו כעין תדורו"... יש להדר מצד עצם הדרישה לדור בסוכה. משל למה הדבר דומה - לאדם שהולך לטיול ולן בבית מלון;

סביר להניח שהוא יצא לטייל מהמלון ולעיתים אף יוותר על ארוחות במלון, אך ודאי שאין זה דרכו של עולם לצאת מהמלון וללון בשטח. ומלינה במלון נלמד קל וחומר למצוות הדירון בסוכה, שהיא לינה ב'מלון של מקום', ב"בצילא במהימנותא". מחד, ודאי שמותר לצאת מהסוכה, כדרכו של עולם, אך מאידך יש להתייחס אליה בחשיבות הראויה לה, ולהקפיד לחזור אליה ככל האפשר ולקיים בה דירון.¹¹ (273-272)

מבחינה הלכתית לא פוסקים כשיטת רבי אליעזר, אך התפיסה שהקב"ה משרה שכינתו על הסוכה והיא כמלון של ה' עומדת ברקע.

ניתן להציע דוגמה רביעית לעקרון העומד בבסיס שיטת רבי אליעזר בדרך נטילת לולב. חלקים מהציבור נוהגים לברך על הלולב בסוכה, בין אם בסוכת הבית או בסוכת בית הכנסת. מקורות למנהג זה מופיעים בספרות הקבלה והחסידות.

למצוות ארבעת המינים יש קשר הדוק לבית המקדש, הן מבחינה רעיונית והן מבחינה היסטורית. בימי בית המקדש, עיקר קיום המצווה היה במקדש ומשם החיוב התרחב לכלל המדינה.¹² בנטילת ארבעת המינים יש כעין הקרבת קרבן:

אמר רבי אבהו מאי קראה שנאמר: "אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח", א"ר אבהו אמר ר"א כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן. (סוכה מה, א)

הלכות רבות בכשרות ארבעת המינים מקבילות להלכות קורבנות.¹³ ארבעת המינים באים לרצות על המים כפי שהקורבנות מגיעים לרצון לפני ה'¹⁴. לאור כך, טבעי הדבר שהקורבן יובא במקום השראת השכינה, כעין המקדש - הסוכה. נטילת הלולב ב'צילא דמהימנותא' נראה כהנהגה טובה מתבקשת היוצרת קשר בין תפיסת הסוכה כמקדש ונטילת ארבעת המינים כקורבן.

אחרית דבר

בישיבה בסוכה במהלך ימות החג אנו לא רק מקיימים מצווה, אלא גם יושבים בצילו של הקב"ה. הסוכה משמשת כעין מקדש מעט שהאדם יוצר בביתו ומפנה בו מקום לריבונו של

11. בנושא זה ראו גם את תשובת הרב אהרון ליכטנשטיין בספרו 'מנחת אביב', עמודים 575-584.
12. ראו משנה סוכה ג, יב.

13. הרב יעקב נגן - 'נשמת המשנה', ארבעת המינים כקורבן, עמודים 240-248; באר מרים, סוכות - נטילה מעין קרבן, ע"פ הרב יעקב נגן, עמודים 176-179.

14. גמרא תענית ב, ב; ויקרא כב, יט. דוגמה יפה לכך ניתן לראות בדברי הערוך לנר (סוכה מא, ב ד"ה 'שתהיה לקיחה') שתמה למה הגמרא צריכה להדגיש שכל אחד ואחד צריך ליטול לולב. הוא מביא את קושיית הכפות תמרים ששאל מה ההווה אמינה שהרי מצוות שבגופו לא ניתן למנות שליח, ומסביר הערוך לנר: "ונלענ"ד יש לומר דלא משום שליחות הווה אמינה שלא יהיה חיוב בכל אחד ואחד אלא משום דהווא אמינה שזה כמעשה הקרבנות של צבור וכנסוד המים של חג שעושין בית דין בעד כל ישראל".

עולם. לאור תפיסה זו אנו מצווים ב'תשבו כעין תדורו', הסוכה הופכת להיות ביתנו וגם מעון לשכינה.

נחלקו התנאים במספר הארוחות שאנו מצווים לאכול במהלך החג בסוכה. מחלוקת זו משקפת תפיסות שונות בנוגע למשמעות המינוח 'תשבו כעין תדורו', ולגבי היחס שבין הקודש והחול. חג הסוכות מגיע אחרי יום הכיפורים והוא מהווה הכנה לימות השנה כולה. רבי אליעזר רואה בסוכה מקום שבו שומרים את משמרת ה', מקום בו השכינה שורה ועלינו להיות נוכחים בו. אנו עוצרים את שגרת חיינו וחוסים בצילו של הקב"ה. מנגד, חכמים רואים בסוכה אב טיפוס לשילוב של הקודש בחיי החול, כאשר ימים אלו מהווים הכנה לשנה כולה. אנו מקבלים את פני הקב"ה בסוכתנו כחלק מחיינו. להלכה נפסק כשיטת חכמים, אך הדים לשיטת רבי אליעזר השתמרו במנהגים ובגישות של חלק מהפוסקים.

